

İŞÂRÎ HADİS ŞERHİNİN İLK İZLERİ

Hakîm et-Tirmizî ve Erken Dönem Hadis Şerhi

Dr. Mehmet Turan

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 91

Kitap Adı: İŖârî Hadis Ŗerhinin İlk İzleri: Hakîm et-Tirmizî ve Erken Dönem Hadis Ŗerhi

Book Title: The First Traces of Ishârî Hadith Commentary

Hakîm al-Tirmidhî and Early Hadith Exegesis

Yazar | Author: Mehmet Turan | ORCID: 0000-0002 7465-7625

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Ŗubat 2026 | February 2026

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24

Baskı Sayısı | Edition: 2

Sayfa Sayısı | Pages: 357

ISBN: 978-625-5959-93-5

E-ISBN: 978-625-5959-92-8

DOI: 10.70717/dta.9786255959928

Atıf Bilgisi | Cite as: Turan, Mehmet. *İŖârî Hadis Ŗerhinin İlk İzleri: Hakîm et-Tirmizî ve Erken Dönem Hadis Ŗerhi*, Bursa: DTA Yayıncılık, 2026.

1. Din | Religion
2. İslam | Islam
3. Hadis | Hadith

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout

Samet Torun - Ahmet Tunçdemir

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık BiliŖim Ltd. Ŗti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Ŗti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.

Without the permission of the publishing company,
the whole or part of the book cannot be printed, published,
reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

İŞÂRÎ HADİS ŞERHİNİN İLK İZLERİ

Hakîm et-Tirmizî ve Erken Dönem Hadis Şerhi

Dr. Mehmet Turan

Yazar Hakkında / About the Author

Mehmet Turan

Erzurum Horasan'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Liseyi İstanbul Ümraniye Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde okudu. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin yanı sıra Medine İslâm Üniversitesi'nden (Arap Dili Enstitüsü ve Şeriat Fakültesi) mezun oldu. 2017-2019 yılları arasında İstanbul İLAM Akademisi'nde Tasavvuf araştırmacısı olarak görev yaptı. 2019'da İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Medâr-ı Sâlikân ve Etvâr-ı Hâcegân Eserleri (Metin-İnceleme)" başlıklı yüksek lisans tezini tamamladı. 2019'da bir yıl imam-hatiplik yaptıktan sonra 2020'de Kocaeli Dinî Yüksek İhtisas Merkezine kursiyer olarak başladı. 2023'te buradan mezun olduktan sonra Kütahya Altıntaş'a vaiz olarak atandı. Bir yıl süren bu görevin ardından 2024'te Ankara Kur'an Eğitim Merkezi'ne İslâmî İlimler öğretmeni olarak atandı. 2025'te Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Hakîm et-Tirmizî'nin Nevâdiru'l-usûl'de Hadis Anlayışı ve Şerh Metodu" adlı çalışmasıyla doktora eğitimini tamamladı.

Yazar evli ve iki çocuk babasıdır. Hâlen Ankara Kur'an Eğitim Merkezinde İslâmî İlimler öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

He was born in Horasan, Erzurum. He completed his primary and secondary education there. He attended Ümraniye Anatolian Imam Hatip High School in Istanbul. In addition to graduating from the Faculty of Theology at Sakarya University, he also graduated from the Islamic University of Madinah (Arabic Language Institute and Faculty of Sharia). Between 2017 and 2019, he worked as a researcher in Sufism at the ILAM Academy in Istanbul. In 2019, he completed his master's thesis at the Institute of Social Sciences of Istanbul Sabahattin Zaim University entitled "Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Medâr-ı Sâlikân ve Etvâr-ı Hâcegân Eserleri (Metin-İnceleme)". After serving as an imam-hatip for one year in 2019, he began training as a course participant at the Kocaeli Higher Religious Specialization Center in 2020. Following his graduation in 2023, he was appointed as a preacher (vaiz) to Altıntaş, Kütahya. After serving in this position for one year, he was appointed in 2024 as an instructor of Islamic Sciences at the Ankara Qur'an Education Center. In 2025, he completed his doctoral studies at the Institute of Social Sciences of Necmettin Erbakan University with a dissertation entitled "Hakîm et-Tirmizî'nin Nevâdiru'l-usûl'de Hadis Anlayışı ve Şerh Metodu"

The author is married and has two children. He currently serves as an instructor of Islamic Sciences at the Ankara Qur'an Education Center.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	7
Giriş.....	9

Birinci Bölüm

HAKİM ET-TİRMİZÎ, HAYATI VE ESERLERİ

1. Yaşadığı Döneme Genel Bir Bakış	15
1.1. Siyasî ve Sosyal Durum	16
1.2. İlmî ve Kültürel Durum	17
1.3. Dinî hayat	18
1.4. Tasavvufî Düşünce.....	19
2. Hayatı	24
2.1. Kimliği ve Doğumu.....	24
2.2. Ailesi.....	29
2.3. İlmî Kişiliği.....	30
2.4. Mihnesi	36
2.5. Vefatı.....	37
2.6. Hocaları ve Talebeleri	39
3. Eserleri	41
4. Hakîm et-Tirmizî Hakkında Yapılmış Çalışmalar	61
5. Değerlendirme	65

İkinci Bölüm

HAKİM ET-TİRMİZÎ'NİN NEVÂDIRU'L-USÛL'DEKİ HADİS USÛLÜ ANLAYIŞI

1. Nevâdiru'l-usûl Hakkında Genel Bilgiler	69
1.1. Eserin İsmi, Müellife Nispeti ve İçeriği	69
1.2. Eserin Konu Başlıkları (Asıl)	72
1.3. Nüshaları.....	76
1.4. Hakkında Yapılmış Çalışmalar.....	77
2. Muhaddis Sûfî Olarak Hakîm et-Tirmizî'nin Hadis İlmindeki Yeri	78
3. Hakîm et-Tirmizî'nin Hadis Usûlcülüğü.....	83
3.1. Hadis Rivayeti.....	84
3.2. Rivayet Sıfatı: Lafzen ve Manen Rivayet.....	120
3.3. Hadis Tenkidine Yaklaşımı	124
3.3.1. Sened Tenkidi	125
3.3.2. Sıhhat Değerlendirmeleri.....	125
3.4. Metin Tenkidi	143
3.4.1. Kur'ân-ı Kerîm'e Uygunluk.....	144
3.4.2. Sünnete Uygunluk	147

3.4.3. Tarihi Gerçeklere ve Akla Uygunluk.....	150
3.4.4. Hikmetli Sözlerin Hadis Sayılması.....	155
3.4.5. Ehl-i Hakk'a (Tahkike) Uygunluk.....	161
4. Değerlendirme	165

Üçüncü Bölüm

NEVÂDIRU'L-USÛL'DE HADİS ŞERH METODU

1. Hadis Şerh Geleneği ve Hakîm et-Tirmizî'nin Katkıları	169
2. Nevâdiru'l-usûl'de Hadis Şerh Metodu.....	172
2.1. Hadislerin Şerhinde Kullanılan Temel Dayanaklar	173
2.1.1. Kur'ân-ı Kerîm	174
2.1.2. Hadis/Sünnet	181
2.1.3. Sahâbe ve Tâbiûn Sözleri.....	187
2.1.4. İsrâilî Haberler	192
2.1.5. Arap Şiiri	197
2.1.6. Kıssalar.....	203
2.2. Hadis Şerhlerinde Uygulanan Yorumlama Biçimleri.....	204
2.2.1. Lügavî Açıklamalar	204
2.2.2. Akaide Dair Açıklamalar	219
2.2.3. Fikhî Açıklamalar	228
2.2.4. Müşkili Tavzih	237
2.2.5. Umûmun Tahsîsi.....	245
2.2.6. Mutlakın Takyîdi.....	255
2.2.7. Hakikat ve Mecaz.....	264
2.2.8. Teşbîh ve Temsil.....	272
2.2.9. Psikolojik ve Sosyolojik Açıklamalar	282
2.2.10. Tıbb-ı Nebevî'ye Dair Açıklamalar	288
2.2.11. Hakîm et-Tirmizî'nin Tenkitleri	297
2.2.12. İşârî Yorum Örnekleri	309
3. Değerlendirme	323
Sonuç	325
Kaynakça.....	333
Extended Summary.....	355